

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІОУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННИКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 14 (873)

Субота, 5 красавіка 1952 года

Цана 50 кап.

БОЛЬШ УВАГІ НАРОДНЫМ ТАЛЕНТАМ

«Музыка піца народ, а мы, кампазітары, толькі аранжыруем яе», — таварыш у свой час глыбока аналізаваў народную музыку, геніяльна Гайка. Гэтым самым ён выказаў пачуццёвае павагу да народнай творчасці, якая заўсёды была жыццёвай крыніцай натхнення рускіх кампазітараў.

У наш савецкі час народная творчасць стала не толькі крыніцай натхнення, але і магутным рэзервам росту прафесійнага майстэрства. Хто ў нас не ведае такіх калектываў, як хор імя Патрышэва, народна-жыццёвы хор «Трэмбіту», маладзёўскую «Дойгу», украінскія харавы і танцавальныя ансамблі і многія другія? У кожнай складанай гэтых калектываў з пераважнай большасцю — з былых удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Іх у свой час заўважалі на рэйсах, абласных, рэспубліканскіх, усеагульных аглядах, алімпіадах мастацкай самадзейнасці, вылучалі, арганізавалі ў калектывы, стваралі ўсе ўмовы для іх далейшага прафесійнага росту, і савецкае мастацтва ўзбагачалася пераможнымі народнымі ансамблямі, заслужанымі слава аб якіх гучыць далёка за межамі Савецкага Саюза.

Сярод гэтых калектываў пакуль няма нічога, на жаль, беларускіх народна-жыццёвых ансамбляў. Няма не таму, што ў Беларусі нестача народна-жыццёвых талентаў? Наадварот, неаднаразова агляды мастацкай самадзейнасці ў рэспубліцы паказалі магутны ўздым мастацкай творчасці беларускага народа, выявілі артыстаў сабытных народна-жыццёвых талентаў. Але справа ў тым, што ўстаноўлены і людзі, якія павінны дараваць аказаную задачу кіраўніцтва народнай творчасцю, ставіцца да гэтай работы фармальна, абыхаюцца. Яшчэ ў 1946 годзе кампазітар П. Савалоўскі арганізаваў на Палессі хор беларускай народнай песні. Замест таго, каб падтрымаць гэтую ініцыятыву, якая нарадзілася ў нішах мастацкай самадзейнасці, Камітэт па справах мастацтва не знайшоў нічога лепшага, як ліквідаваць гэты хор, які мог бы ўжо вырастаць у моцны прафесійны калектыў.

Можна было падумаць, што Камітэт меў больш сур'ёзныя планы арганізацыі такога хора. Але ішоў час, і ніякага намеру арганізацыі хора Камітэт не паказаў. І толькі ў канцы 1951 года Камітэт па справах мастацтва звярнуўся да гэтага пытання. Для падбору будучых удзельнікаў ансамбля беларускай народнай песні і танца было вырашана спарыстаць агляд сельскай мастацкай самадзейнасці, які адбыўся ў снежні мінулага года. З таго часу мінула ўжо чатыры месяцы, але і да сённяшняга дня гэты ансамбль нічога не арганізаваны і невядома, з каго канкрэтна ён будзе складаны, на якой базе будзе працаваць, з якой праграмай пачне свае выступленні і г. д.

Вядома, што ўдзельнікі будучага ансамбля трэба шукаць у мастацкіх самадзейных калектывах рэспублікі. Абласныя Дамы народнай творчасці павінны быць ўжо даўно наладзіць сувязь з гэтымі калектывамі, каб выбраць найбольш таленавітых выхаванцаў з мэтаю ўключэння іх у ансамбль. А гэта ажыццявіць у сваёй мастацкай самадзейнасці, якая паміж аглядамі, як правіла, працуе самацёкам, без сталага кіраўніцтва, а часам і зусім затухае. Так, напрыклад,

гомельскі і полацкі Дамы народнай творчасці пасля рэспубліканскага агляду сельскай самадзейнасці адарваліся ад калгаснай самадзейнасці і не маюць поўнага ўздзеяння аб яе стане. Яшчэ не ўсёды аформіліся ад заганаў, даўно асуджанай практыкі, калі самадзейнасцю пачынаюць займацца толькі выпарадакні аглядаў, і таму некаторыя калектывы распаўсюджваюцца пасля аглядаў. А іх трэба арганізаваць і ўмацаваць і сістэматычна сачыць за іх творчым ростам. Толькі пры такой умове ў рэспубліцы будзе многа розных самадзейных калектываў, з якіх можна чэрпаць рэзервы для прафесійных ансамбляў.

Ажыццёныя работы мастацкай самадзейнасці маюць непасрэдную сувязь з п'ятнічным рэпертуарам, у першую чаргу песнямі і музыкамі. Апошні адгалінаванне мастацкай самадзейнасці паказалі, што вялікіх поспехаў у харавых і музычных калектывах вырастаюць творы самадзейных кампазітараў. Здалася б, што Камітэт па справах мастацтва і рэспубліканскі Дом народнай творчасці павінны быць зобавязаны ў мінулым годзе зборкі песень самадзейных кампазітараў і сёння жыццё без усялякага руху. Гэты факт таксама характарызуе адносіны рэспубліканскага Дома народнай творчасці і да кампазітарскай самадзейнасці.

Самадзейная кампазітарская творчасць расце ў нашай рэспубліцы з кожным годам. Многія з кампазітараў у самадзейных калектывах пішуць для іх, а калектывы з поспехам выконваюць песні і музыку сваіх аўтараў. Гэта падкрэслівае пазіцыю факт культурнага росту беларускага народа.

Калі харавыя, музычныя і танцавальныя калектывы з'яўляюцца рэзервам прафесійнага ансамбляў, дык самадзейныя кампазітары павінны з'явіцца рэзервам Саюза кампазітараў. Між тым, у кампазітарскай арганізацыі Беларусі да гэтага важнейшага пытання ставіцца даволі абыхаюцца. Праўда, у рабочым мінулым канферэнцыі прафесійных кампазітараў прынялі агульны ўрэс. Яны падрабязна прааналізавалі многія творы самадзейных кампазітараў, але на гэтым усё і скончылася. Савоз кампазітараў абмежавваўся абсалютна, якіх ён так і не выказаў. Таму не дзіва, што на другую рэспубліканскую канферэнцыю многія таленавітыя самадзейныя кампазітары прывезлі сям'я, недапрацаваныя творы.

Другая рэспубліканская канферэнцыя павінна пачаць сур'ёзную працу па справах мастацтва пры Савецкім Міністраў БССР з самадзейнай кампазітарскай. Неабходна вылучыць зборкі іх лепшых песень, паказанніцаў аб тым, каб іны павышалі сваю музычную адукацыю ў музычных школах і вучылішчах. Напэва таксама неабходна і арганізацыі пры Савецкім Міністраў самадзейных кампазітараў, якія павінны заняць пачэснае месца ва ўсёй рабоце Саюза.

Практыка самацёку і кампанейшчыны ў рабоце з самадзейнасцю павінна быць рэштучка выкаранена.

Народныя таленты, мастацка самадзейнасць патрабуюць кваліфікаванай увагі і дапамогі.

Сесія Бюро Сусветнага Савета Міру

3 29 сакавіка па 1 красавіка ў парывежскай сталіцы Осло адбылася паседжанні чаргова сесіі Бюро Сусветнага Савета Міру.

Старшыня Кітайскага народнага камітэта абароны міру і барацьбы супраць амерыканскай агрэсіі Го Мо-жо ад імя кітайскай дэлегацыі выступіў на сесіі з дакладам аб азначыўнай бактэрыялагічнай вайне, якую выдзіў Заўчаныя Штаты Амерыкі. Го Мо-жо заявіў, што жалівы азначыўны амерыканскага ўрада з'яўляюцца самай большай пагрозай бяспецы чалавецтва і міру ва ўсім свеце. Гэтыя азначыўныя накіраваны супраць чалавечай справядлівасці і парашаюць усё міжнароднае капіталістычнае.

Прадаўнік Карэйскага камітэта абароны міру Лі Гі Ен паведаміў удзельнікам сесіі жалівыя факты, якія выкрываюць азначыўны амову Уол-стрыга супраць чалавецтва.

У агульнай рэзалюцыі Бюро Сусветнага Савета Міру, прынятай на сесіі, азначыўна, што пад Зваротам аб заключэнні Паўна Міру паміж пачынаюць дзяржавамі сабрала 603.570 тысяч подпісаў, г. зн. на 122 мільёны подпісаў больш, чым было сабрала над Стакгольмскай Адавай. У рэзалюцыі азначыўна, што людзі добрай волі ўсё больш настолькі выказваюцца за вырашэнне пасляваенных пытанняў шляхам мірных перамоваў паміж вялікімі дзяржавамі. «Гэтыя поспехі, — гаворыцца далей у рэзалюцыі, — падкрэслваюць урадзівы ўплыў руху ў

абарону міру ва ўсім свеце і адлюстроўваюць усё больш глыбокі спадарожніц народоў. Кампанія ў карысць заключэння Паўна Міру павінна ўзмацніцца. Разгортуванне гэтай кампаніі можа сарваць гонку ўзброенай, якая знішчае народы, падрывае іх эканоміку і ставіць пад пагрозу іх незалежнасць».

Для больш шырокага аб'яднання ўсім народных і міралюбівых сіл Бюро вырашыла склікаць 21 чэрвеня сесію Сусветнага Савета Міру, на якой будзе абмеркавана прапанова аб скліканні ў гэтым годзе вялікага кангрэсу ў абарону міру.

Бюро Сусветнага Савета Міру выступіла з заклікам «Супраць бактэрыялагічнай вайны».

«Бактэрыялагічная вайна, — гаворыцца ў закліку, — гэта не толькі агіднае злачынства, якое павінна быць ошчынена; гэта — пагроза ўсёму чалавецтву. Мы зваротамся да сумлення ўсім мужчын і жанчын і заклікаем іх запатрабаваць спынення бактэрыялагічнай вайны і забароны бактэрыялагічнай зброі».

У закліку канстатуецца, што толькі ЗША — адзіная дзяржава з ліку вялікіх дзяржаў — не ратыфікавала міжнародную канвенцыю ад 17 чэрвеня 1925 года, якая забараняе скарыстанне ўдзельных газаў і бактэрыялагічных сродкаў. Заклік патрабуе ўжыць энергічныя дзеянні з тым, каб асобы, вынашчыўшы і скарыстанні самай падлай і азначыўнай зброі, былі прыцягнуты да судовай адказнасці ў якасці ваенных злачынцаў.

Адказ таварыша Сталіна на пытанні групы рэдактараў амерыканскіх газет

Група рэдактараў амерыканскіх правінцыяльных газет звярнулася да таварыша Сталіна ад імя 50 рэдактараў гэтых газет з чатырма пытаннямі, на якія таварыш Сталін даў прыведзеныя ніжэй адказы:

Пытанне: Ці з'яўляецца трэцяя сусветная вайна больш блізкай у сучасны момант, чым два або тры гады таму назад?

Адказ: Не, не з'яўляецца.

Пытанне: Ці прынесла-б карысць сустрэча глаў вялікіх дзяржаў?

Адказ: Магчыма, што прынесла-б карысць.

Радасная традыцыя

Гэта стала ўжо традыцыяй: кожнай вяснянай газеты прышлосць савецкім людзям радасную вестку аб новым зніжэнні цені. Урэшце па шырокіх вуліцах Мінска, гледзі на ажыццеленыя творы людзей і, у адказ на свае думкі, чуюць на радыё вершы В. І. Мамыкоўскага:

— Очель правільная
эта,
наша
Савецкая вясць.

Новае зніжэнне цені на тавары масавага ўжытку — гэта яркае праяўленне мірнай палітыкі Савецкага ўрада.

Лепшы друг працоўных людзей таварыш Сталін у гутарцы, а карэспандэнт «Правды» ў лютым 1951 года сказаў, як заўсёды, проста і геніяльна, што Савецкі Саюз не скарачае, а, наадварот, расшырае грамадзянскую прамысловасць, не згортае, а разгортае будаўніцтва новых гідрэлектрастанцый і арыяльных сістэм, не спыняе, а прадаўжае палітыку зніжэння цені.

Наша камуністычная партыя, наш родны ўрад нястомна кланюцца аб павышэнні жыццёвага ўзроўня працоўных. Палітыка Савецкага Саюза — гэта палітыка міру.

— Нам ваяваць няма часу! — так сказаў 80-гадовы Федар Палавінкін, дэлегат 3-й Усеагульнай канферэнцыі прыхільнікаў міру. Нам трэба працаваць, будаваць! — Так думае кожны савецкі чалавек. Ён ве-

Першая старонка.
АДКАЗ ТАВАРЫША СТАЛІНА НА ПЫТАННІ ГРУПЫ РЭДАКТАРАУ АМЕРЫКАНСКІХ ГАЗЕТ.
Перадачы. — Больш увагі народным талентам.
Э. Агняцвет. — Радасная традыцыя.
Р. Няхай. — Сіла савецкага ладу.
За тыдзень.

Другая старонка.
Ул. Карпаў. — Першыя манаграфічныя працы.
А. Астрэйка. — Перасяленне (верш).
Абмеркаванне рамана «Згуртаванасць».

Трэцяя старонка.
Р. Шкраба. — Крытыка і бібліяграфія ў абласных газетах.
І. Барадзенка. — Архітэктура новага Віцебска.
А. Пётых. — Вывучэнне народна-жыццёвых гаворак.
І. Ахрэмчык. — Пясняр сучаснай тэмы.

Чацвёртая старонка.
Рэспубліканская канферэнцыя самадзейных кампазітараў.
НАШ КАЛЯНДАР. А. І. Герцэн; Г. І. Успенскі.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

да, што яго родны ўрад, яго родная партыя даюць яму ўсе магчымыя, ствараюць усе ўмовы для мірнай палітычнай працы.

Савецкі народ з вялікай радасцю сустрае пастанову аб новым зніжэнні цені. На ўсёх гарадах і сёлах прайшлі многалюдныя мітангі і сходкі працоўных. Са словамі ўдзячнасці вылікаму Сталіну выступалі рабочыя і калгаснікі, студэнты і прадаўнікі савецкай інтэлігенцыі.

Разам з ростам матэрыяльнага добрабыту працоўных растуць культурныя запатрабаванні савецкіх людзей, расце попыт на палітычную, мастацкую і сельскагаспадарчую літаратуру.

«Зніжэнне цені ў красавіку 1952 г. рознічыць цэны на кнігі, уключаючы падручнікі, у сярэднім на 18 працэнтаў». Гэты пункт, сёрым пунктам паставы з'яўляецца вялікім красамоўным сведчаннем клопату Савецкай дзяржавы аб культурным росце кожнага савецкага чалавечка.

Народы ўсёго свету з кожным днём усё больш пераконаваны ў перавагу савецкага ладу над прагнітым капіталістычным ладам.

Амерыканска-англійскія імперыялісты, за-

нятыя шалёнай гонкай узброеныя і разваднёным чужымі блох, менш за ўсё думаюць аб добрабыце працоўнага чалавечка. Там рэзка павялічылі ўзровень працоўных, якія гібець пад прыгнётам дэкай эксплаатацыі, беспрацоўя і жабрацтва. Нават паводзе афіцыйных падлікаў буржуазных эканамістаў, цэны на прамысловыя тавары і прадукты харчавання ў ЗША са студзеня 1951 года па люты 1952 года выраслі на 22 працэнты. Англіійскі ўрад толькі за першую палову 1951 года выдзіў звыш 60 рэспардажоніў, якія сведчыць аб наўхільным росце цені на тавары, жыццёва важныя для насельніцтва.

Рост інфляцыі, страшныя дарагавізна жыцця, разарэнне большасці насельніцтва — вось закон капіталістычнага грамадства.

Савецкі народ даўно і назавсёды выразаўся ад жахаў капіталістычнага ладу. Мы самі з'яўляемся гаспадарамі свайго жыцця. Законы нашай дзяржавы ствараюцца намі.

Вялікі будоўлі камунізму, школы, ВНУ, бібліятэкі — вось некалькіх праяўленне клопату партыі і ўрада аб працоўным чалавечку. І таму савецкія людзі новымі прадаўцамі павышэнняў з глыбокай узяццю адказваюць на пастанову Савета Міністраў і Цэнтральнага Камітэта партыі Леніна — Сталіна.

За тыдзень

АБМЕРКАВАННЕ ЛІБРЕТА ОПЕРЫ

Мастацкі совет Камітэта па справах мастацтва пры Савецкім Міністраў БССР абмеркаваў лібрэта оперы Я. Цікоўскага «Дзючына з Палесся» (аўтары лібрэта П. Броўка і Я. Рамановіч) на тэму аб партызанскім руху на Беларусі ў дні Вялікай Айчыннай вайны.

У абмеркаванні ўдзельнічалі кампазітары Я. Цікоўскі, Д. Лукас, народная артыстка СССР Л. Александровская, рэжысёры Б. Мардвінаў, П. Сушко, Ул. Шахрай, галоўны дырэктар тэатра оперы і балета Л. Любімаў, мастак С. Нікалаеў, М. Клімковіч, Б. Смольскі і выконваючы абавязкі старшыні Камітэта па справах мастацтва П. Лютаровіч.

Мастацкі совет ухваліў лібрэта оперы і даручыў аўтарам да 10 красавіка канчаткова даравацца яго.

НОВЫ СПЕКТАКЛЬ «МАКАР ДУБРАВА»

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы паказаў новы спектакль «Макар Дубрава» па п'есе А. Карневічука. Спектакль пастаўлены рэжысёрам Л. Мазалеўскай. Кансультант — народны артыст РСФСР І. Судакоў. Мастацкае афармленне заслужанага дзеяча мастацтва БССР І. Ушакова.

У ролках выступілі: народны артыст СССР П. Малчанка, народныя артысты рэспублікі Л. Рахленка, Г. Грыгоніс і Л. Ражыцкая, заслужаныя артысты БССР Л. Шанько, Б. Кудраўцаў, Э. Шапка, Б. Ямпольскі і другія.

П'ЕСА ГОВАРДА ФАСТА НА БЕЛАРУСКАЙ СЦЭНЕ

Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказаў сваю новую работу — спектакль «30 сярэбранікаў» па п'есе вядомага амерыканскага прагрэсіўнага пісьменніка Говарда Фаста.

Рэжысёр спектакля — лаўрэат Сталінскай прэміі, заслужаны дзеяч мастацтва БССР Н. Лойтар, мастак — Е. Нікалаеў. У новай паставіцы прымаюць удзел народныя артысты рэспублікі Н. Звездачоўа і А. Штэль, заслужаныя артысты рэспублікі М. Бялінская, Е. Радзюльскай, А. Трус і другія.

Спектакль цэла сустрае гледачамі.

ПОСПЕХІ КІНАРАБОТНИКАУ ГОМЕЛЬСКАГА РАЕНА

Гэтымі днямі міністр кінематаграфіі БССР тав. Садковіч уручыў Гомельскаму раённаму аддзелу кінафікацыі пераходныя чырвоны сцяг ВЛКСМ і Міністэрства кінематаграфіі СССР. Сцяг заваяваны кінарэжысёрамі раёна ва ўсеагульным сацыялістычным спаборніцтве па выніках IV квартала 1951 года.

Прымаючы сцяг, загадчык райаддзела кінафікацыі тав. Яшнска расказаў аб плёнай рабоце кінемеханікаў, матарыстаў, кінарэжысёраў па культурнаму абслугоўванню сельскага насельніцтва. Толькі ў IV квартале мінулага года ў сельскіх кіназалах абслужана больш 80 тысяч гледачоў. План выканан на 125,7 працэнта. Ужо на 10 сакавіка выканан план кінаабслугоўвання на I квартал гэтага года.

ВЫСТУПЛЕННЕ ЭСТРАДНАГА АНСАМБЛЯ ТАНЦА

У Мінскім акруговым Доме афіцэраў пачынаюцца выступленні Ленінградскага ансамбля танца пад кіраўніцтвам А. Обранта. У праграме ансамбля — рускія народныя, спартыўныя і жартоўныя танцы.

Архітэктура новага Віцебска

З першых дзён аднаўлення Віцебска пачаўся Вялікай Айчыннай вайны ўставаўся пытанне аб яго новай пляніроўцы. Сталініцкія клопаты аб чалавечу дазволілі, на аснове павышаных дасягненняў градабудуўнічай навукі, стварыць праект сацыялістычнай рэканструкцыі горада.

Новая пляніроўка горада захоўвае схему забудовы, якая складалася гістарычна. Праектам прадугледжана будаўніцтва не толькі рады вялікіх будынкаў у цэнтры, але і рэканструкцыя асноўных вуліц горада, ператварэнне іх у шырокія зялёныя магістралі з шматпавярховымі дамамі. На новаму праекту тэрыторыя горада павялічваецца на 25 працэнтаў, пад зялёныя масівы адводзіцца 34 працэнтаў усёй тэрыторыі. Гэтым захоўваецца адна з асноўных умоў градабудуўніцтва — сувязь горада з прыродай.

Творымі ў шырокіх азелянітых магістралях з кварталамі шматпавярховых дамоў. Так, вуліца Імя Кірава (Вакзальная) забудоваецца пачынаючыся ад дамаў. Яны будуюць прыгожы выгляд усёй магістраля, шырыня якой 66 метраў.

Другая магістраль горада — вуліца Леніна, Гоголя, праспект Чарняхоўскага — пройдзе з поўначы на поўдзень. Надзвычай прыгожым месцам магістраля з'явіцца рэйн паміж Совецкай вуліцай і плошчай Свабоды. На гэтым участку праектуецца забудова толькі з аднаго боку вуліцы. Дамы, размешчаныя ўздоўж берага Віцьбы, будуць знесены, і адрыецца выгляд на прыгожы парк культуры і адпачынку. Будынык Ленінскай вуліцы з боку Ленінскай плошчы ўпрыгожваюцца высокімі вежамі і з'явіцца нібы вертамі для ўезду на магістраль.

Правы бераг Віцьбы пераходзіць у аты з прыгажэйшых месцаў горада — Успенскую гору, узыход на якую будзе мець выгляд шырокай каменнай лесвіцы, якая прывядзе да велічнага помніка Перамогі, што ўстаўляецца на гарні. Узбярэжжя Віцьбы ў гэтым месцы будзе ўся ў граніце. На высокаму берагу пройдзе шырокая алея, якая злучыць Пушкінскі сквер з плошчай Свабоды.

Ансамбль цэнтры — плошча Свабоды, Замкавая вуліца, новая Цэнтральная плошча — з'ява абедзве магістралі. Тут размешчаны самыя прыгожыя на архітэктурны будыны горада. Фасадом на новую Цэнтральную плошчу ля маста прах Заходнюю Дзвіну будзе пабудаваны гарадскі драматычны тэатр.

Цэнтральны раён горада, размешчаны на абодвух берагах Заходняй Дзвіны, адрэдка для шматпавярховых забудовы. На граніцах яго з раёнамі малопавярховых забудовы запраектавана шырокая калыявая магістраль, якая з'явіцца ў асноўных вуліцы цэнтральнай часткі горада. На раёнах індывідуальнай забудовы пройдзе другая калыявая магістраль даўжынёй у 50 кіламетраў. Для сувязі лясобарожнай і праабарожнай частак горада праз Заходнюю Дзвіну ў цэнтральнай частцы запраектавана будаўніцтва чатырох гарадскіх мастоў. Правы бераг Заходняй Дзвіны на працягу трох з паловай кіламетраў таксама будзе ўвесь у граніце, і ўзбярэжжы будаваць будзе зялёнай паласой усцяж берага ракі.

Светлыя, цёплыя і ўтульныя кватэры ў новых дамах будуць мець працоўныя горады. Жылёвае будаўніцтва першай чаргі прадугледжвае 5 квадратных метраў жыллой плошчы на чалавек і другой чаргі — 9 квадратных метраў.

На праекце сацыялістычнай рэканструкцыі Віцебска будуць збудаваны капітальныя будыны грамадскага і бытавога прызначэння — вучэбны корпус медыцынскага інстытута, клінічная больніца, школы і шмат іншых.

На схілах берагоў ракі палюшчана памастаў аформлены шырокія лесвіцы з кветкамі і вазамі на прастронных плошчках. Асабліва тэрыторыя першага парка культуры і адпачынку пачата з 1947 года, і на аснове іх дзень ужо высаджана некалькі тысяч дрэў.

Батанічны сад лясны сваім бокам прымае да плошчы Леніна, на якой аднаўляецца былы гарадскі тэатр пад клуб прамапрадпрыемства. Плошча пераходзіць у парк, які спускаецца ўступамі да берага Заходняй Дзвіны. Кусты баю, жасмін, шышынны ўпрыгожваць марожкі парка. Прадужаннем гэтага парка з'явіцца адна з найбольшых паркаў горада — парк культуры і адпачынку ў Успенскай горцы.

Далей, побач з паркам, узнікне Пушкінскі сквер, размешчаны на другім беразе Віцьбы, які выйде на новую Цэнтральную плошчу горада.

Другі вялікі парк культуры і адпачынку разбудуецца на месцы Юр'евай горкі і асядзе каля 60 гектараў. У паўднёвай частцы парка будзе невялікі стадыён. На самым высокім месцы ўстаўляецца помнік героям Вялікай Айчыннай вайны.

Троці вялікі зялёны лесопарк на плошчы ў 85 гектараў запраектаваны ў паўночнай частцы горада. Пасядае глеба парка найбольш прыдатны для пасадкі сасны. У гэтым месцы, у асноўным ляс, будуць размешчаны саветары і дамы адпачынку.

Паводле праекта Віцебск ўпрыгожыцца вялікай колькасцю сквераў і паркаў. Зялёныя пасаджэнні на вуліцах, садах у раёнах індывідуальнай забудовы побач з вялікімі масівамі грамадскіх садоў і паркаў стануць зялёным убраннем горада.

Цэнтральныя вуліцы Віцебска будуць збудаваны шматпавярховымі дамамі. Праект прадугледжвае і рэканструкцыю галоўных вуліц горада, якія будуць пера-

І. БАРАДЗЕНКА,
начальнік абласной інспекцыі Дзяржаўнага архітэктурна-будаўнічага кантролю.

«На партызанскім аэрадроме».
З карціны мастака П. Гаўрыленкі.

Пясняр сучаснай тэмы

(Да 50-годдзя з дня нараджэння і 25-годдзя творчай дзейнасці П. ГАУРЫЛЕНКІ)

Павел Нікіфаравіч Гаўрыленка належыць да ліку беларускіх мастакоў, якія сваёй нястомнай працай пачалі зрабіць для развіцця выяўленчага мастацтва рэспублікі.

П. Гаўрыленка нарадзіўся ў 1902 годзе ў вёсцы Касцюкоўка Гомельскага раёна. З 1923 года будучы мастак знаходзіўся ў Чырвонай Арміі. У 1926 годзе дамабілася ваеннай накіраванасці на вучобу ў Віцебскі мастацкі тэхнікум.

З 1927 года Гаўрыленка ўдзельнічаў у рэспубліканскіх мастацкіх выстаўках. Мастак плённа працуе над авалодаднем жанра кампазіцыйнай станкавай карціны. Яго першая сюжэтная работа «Брыгада за работай у калгасе», якая экспаніравалася на 4-й Усебеларускай мастацкай выстаўцы ў 1931 годзе, з'явіла мэта загаловаў у малюнку, у кампазіцыйнай будове. Ён нехадзіла пераказваючы тэмаў прыроды. Але і ў гэтым творы былі ўжо даволі выразна напісаны вобразы калгаснікаў. У той час мастаком былі створаны і другія работы: «Шлободы», «Архангел алегавар» і «Вытрузка з алегавара». На 5-й Усебеларускай выстаўцы 1932 года Гаўрыленка аспянава карціны на надзённым тэмы: «Пуск заводу», «На будаўніцтве», «Дамы для рабочых», «Надзюжа зямлі» і іншыя.

Актуальнасцю тэматыкі вылучаюцца кампазіцыйны «Алегавар» і «Мінск», якія мастак прадставіў на выстаўку беларускага мастацтва ў Маскве ў 1935 годзе.

Гаўрыленка напісаў таксама ўдальны пейзаж і надморны.

Найбольшага поспеху мастак дасягнуў у дзевяці год у карціне «Разборанне карнілаўскіх апаляноў у Гомелі ў 1917 годзе пад кіраўніцтвам Л. М. Кагановіча», якая была экспаніравана ў Маскве ў 1940 годзе з час дэкамі беларускага мастацтва. Карціна з'явіецца адным з лепшых твораў у нашым жыццёвым. На жаль, яна загінула ў Мінску ў час фашысцкай акупацыі.

У дні Вялікай Айчыннай вайны Гаўрыленка знаходзіўся ў радах Совецкай Арміі. Некаторы час ён быў у Новасібірску, дзе

удзельнічаў у выстаўках сібірскіх мастакоў.

На выстаўцы, прысвечанай 25-годдзю Беларускай ССР (1944 год), Гаўрыленка аспянаваў карціну «Партызаны на Палессі», партреты беларускіх партызан і некалькі пейзажаў.

Характэрным для творчасці мастака з'явілася імкненне да выразнасці малюнка, жываціскасці мастацкага вобраза. Ён настойліва вывучае прыроду, творы класікаў і лепшых майстроў мастацтва народнага СССР.

У пасляваенны час мастак працуе пераважна над выхаднымі тэмамі. Ён піша творы: «З амянчак у новыя дамы», «Збор садавіны», «Маладзіца ў калгасе «Перамога».

У апошнія тры гады ім былі выкараны графічныя работы «Сталін у Горы», «На партызанскім аэрадроме», «Ворыма новых зямель», «Палача торфу ў газетаратар шкловавода імя Сталіна», у якіх выявілася ўменне мастака даносіць да глядача змястоўныя сюжэты і матывы.

Пачынаючы з другой Усебеларускай мастацкай выстаўкі 1927 года, Гаўрыленка — удзельнік усіх выставак беларускіх мастакоў, на якіх экспаніраваліся 74 яго работы. 18 твораў набыта Камітэтам на сярніх мастацтва пры Совеце Міністраў БССР для пашырэння фонда Дзяржаўнай карнічнай галерэі БССР.

П. Гаўрыленка належыць да тых савецкіх мастакоў, якіх выхавалі камсамол, большасцю партыя, наша сацыялістычная Радзіма.

Саюзна і ўзагародзіў мастака ордэнам «Знак пашаны», медалем «За працоўную доласць», Граматай і Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

П. Гаўрыленка — галоўны мастак Беларускага павялічана сельскагаспадарняй выстаўкі ў Маскве. З выключным удальмам ён працуе над новымі творамі.

І. АХРЭМЧЫК,
народны мастак БССР.

Вывучэнне народных гаворак

У галіне даследавання асаблівасцей беларускай народнай мовы вельмі важнай задачай з'яўляецца абранне матэрыялаў для складання «Дыялекталогічнага атласа беларускай мовы». У гэтым вялікім навуковым і культурным мерапрыемстве прымаюць удзел Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт імя В. І. Леніна, Мінскі педагагічны інстытут імя А. М. Горькага, абласныя педагагічныя і настаўніцкія інстытуты, вялікая колькасць спецыялістаў беларускай мовы, аспірантаў, а таксама шматлікія калектывы студэнтаў. Кіраўніцтва ўсёй гэтай работай ажыццяўляе Інстытут мовазнаўства АН БССР.

Стварэнне атласа патрабуе правядзення самых разнастайных работ. У сучасны момант ужо абследаваны гаворкі больш 340 населеных пунктаў розных абласцей нашай рэспублікі. Работа з кожным годам нашыраецца і паглыбляецца. Разрастаюцца і ўдаскаляюцца метады дыялекталогічных пошукаў.

У сувязі з тым, што факты жывой мовы будуць усебакова вывучаны, стане магчымым вырашаць самыя вострыя пытанні беларускага мовазнаўства.

Складанне атласа зробіць магчымым правядзенне глыбокага даследавання працэсу ўзаемаўплыву і суадносін тэрытарыяльных дыялектаў, ступені ўплыву літаратурнай мовы на жывыя гаворкі, плавучы і асаблівасці праікнення граматычных форм, лексікі, фанетычных рыс гаворак у літаратурную мову.

Беларускія моваведы, вырашаючы задачу складання «Дыялекталогічнага атласа беларускай мовы», павінны працаваць і над манатграфічнымі апісаннімі беларускіх гаворак.

У пасляваенны час вышлі толькі дзве такія работы: М. Жыдовіч «Гаворка Рудзенскага раёна Мінскай вобласці» і Ю. Мадковіч «Дыялекты асаблівасці паўднёва-беларускіх гаворак» («Матэрыялы першай дыялекталогічнай канферэнцыі БССР», Выдавецтва АН БССР, Мінск, 1950 г.). Багаты фактычны матэрыял, навукова правільныя абгульчэнні, пасладоўнасць і прастата тлумачэнняў характарызуюць гэтыя работы. Раздзелы «Фанетыка» і «Лексіка», якія даюць рад глыбокіх назіранняў, з'яўляюцца асабліва цікавымі. Аўтары разглядаюць тэлу зруч і ўзабачненне лексікі ў сувязі з вытворчай дзейнасцю людзей.

Манатграфічнае апісанне асобнай гаворкі і лінгвістычнае картаграфаванне не толькі не выключваюць, але і дапаўняюць адно другое. Аднак нашы моваведы вельмі мала працуюць над манатграфічным апісаннем той ці іншай гаворкі. Кафедры беларускай мовы педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў за апошнія гады не падрыхтавалі ні адной работы, якая прысвечалася б пытанню беларускай дыялекталогіі. Вывучэнне народных гаворак яшчэ не атрыгала належнага месца ў рабоце выкладчыкаў беларускай мовы, якія працуюць над канцыліяцкімі дысертацыямі. З канцыляцкімі філалагічнымі навукамі, якія працуюць у навуковых і навучальных установах рэспублікі, ні адзін не працуе над докторскай дысертацыяй, якая б ставіла і вырашала праблемы беларускага мовазнаўства ў галіне вывучэння сучасных народных гаворак. А між тым, даследаванне беларускіх гаворак у сувязі са складаннем «Дыялекталогічнага атласа беларускай мовы» ўзнімае рад актуальных пытанняў у галіне дыялекталогіі і других лінгвістычных дысцыплін. Адным з такіх пытанняў з'яўляецца вывучэнне ўзаема-

адносін паміж літаратурнай мовай і народнымі гаворкамі ў нашай сацыялістычнай рэспубліцы.

Яшчэ зусім не вывучаны суадносіны граматычнага ладу беларускай літаратурнай мовы з найбольш пашыранымі асаблівасцямі граматычнага ладу цэнтральных беларускіх гаворак, якія ляглі ў аснову нашай літаратурнай мовы.

Не вывучаны таксама шляхі праікнення і аб'ём дыялектных стыхій, якія ўвайшла ў беларускую літаратурную мову з гаворак розных абласцей нашай рэспублікі. Яшчэ не ўскрыта з дастатковай і неабходнай паўнотай і самай дыялектнай аснова літаратурнай мовы.

Без глыбокага даследавання жывой народнай мовы не можа быць вырашана пытанне аб суадносінах асноўнага слоўнікавага фонда і слоўнікавага складу беларускай мовы.

Чакаючы даследавання і пытанні палісеміі ў беларускай мове. Іны не могуць быць вырашаны без даследавання багатага фактычнага матэрыялу гаворак.

Такім чынам, большая частка работ яшчэ наперадзе. Да гэтага часу амаль не распачата вывучэнне сабраных матэрыялаў, на якіх будзе аспянаваць «Дыялекталогічны атлас беларускай мовы». Кафедры большасці педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў рэспублікі вельмі мала надаюць увагі гэтай важнай рабоце. За апошнія тры гады Архангелі настаўніцкі інстытут абследаў гаворкі толькі некалькіх населеных пунктаў. Сабраны ім матэрыял мае вельмі мала неахопана.

Не лепш абстаці справа і ў Гродзенскім педагагічным інстытуце. Значная частка сабраных інстытутам матэрыялаў не можа быць выкаранена для картаграфавання. Матэрыялы неахопана яшчэ палюшчы і ўдаскаляюцца, а для гэтага патрэбны выніды дыялекталогіі на месца.

Кіраўніцтва гэтага інстытута і выкладчыкі беларускай мовы абмякава, паказалі, умоўна стаяць да такой адказнай справы, як вывучэнне народнай мовы.

Кафедра беларускай мовы і літаратуры Гомельскага педагагічнага інстытута невядома чаму ўжо два гады не працуюць у Інстытут мовазнаўства нібыта сабраных ёю матэрыялаў. Калі матэрыял сабраны, то чаму-б яго не прысладзіць? Есць падстава меркаваць, што нічога там і не сабрано. Кафедра проста блызвейціце ў гэтых адносінах, а дырэцыя інстытута займае пазіцыю суарыяніка.

Неабодна рашуча палепшыць справу падрыхтоўкі дыялекталогічных аксепціаў. Вельмі часта ў склад дыялекталогічных аксепціаў уключаюцца выкладковыя, непадрыхтаваныя людзі.

Інстытут мовазнаўства АН БССР, які ўвесь час пашырае і паглыбляе справу вывучэння народных гаворак, усё-ж не можа паспяхова вырашаць яе без актыўнай дапамогі з боку педагагічных і настаўніцкіх інстытутаў. Кіраўніцтва гэтых інстытутаў і выкладчыкі беларускай мовы павінны зразумець, што складанне «Дыялекталогічнага атласа» — першачарговая задача ўсёх беларускіх моваведаў. Інстытут мовазнаўства павінен больш патрабаваць на стаяцца да кафедры інстытутаў, якія займаюцца збораннем матэрыялаў для «Дыялекталогічнага атласа». Неабодна значна ўзмацніць кантроль і кіраўніцтва гэтым адказным участкам работ.

А. ПЕТУХ.

Р. ШКРАБА

Крытыка і бібліяграфія ў абласной газеце

Літаратурная крытыка мае выключна найбольш значнае ў справе ідэяльнага і мастацкага росту савецкай літаратуры, у справе выхавання ў чытача патрыятычных пачуццяў і высокага мастацкага густу. Задачы літаратурнай крытыкі вельмі разнастайныя і выклікаюць у вядомых пастановах партыі на цытальных літаратурных і мастацтва, у выступленнях партыйнага друку. У 1940 годзе была прынята спецыяльная пастанова ЦК ВКП(б) «Аб літаратурнай крытыцы і бібліяграфіі», якая з'явілася праграмай дзейнасці нашых часопісаў і газет. У пастанове наметаны канкрэтныя мерапрыемствы па палепшэнню літаратурнай крытыкі.

Кожная газета павінна лічыць адной з галоўных сваіх задач палепшэнне лепшых кніг мастацкай літаратуры. Чым хутчэй новы высокамастацкі твор дойдзе да чытача, чым большая колькасць людзей яго прачытае — тым больш яго ўплыў на народ, чым больш значным робіцца творчы поспех пісьменніка.

Правільная пастанова крытыкі і бібліяграфіі ў абласным друку мае і яшчэ адзін важны практычны бок. Выяўляючы ахвоты аўтараў, дапамагаючы ім творчаму росту, абласныя газеты ствараюць рэзервы для пашырэння крытычных кадраў, якія ў нашай рэспубліцы пакуль што яшчэ нешматлікія.

Разам з гэтым негэта не азначае увагі і на тое, што асобныя рэдакцыі газет непрабавалі стаяцца да сваіх аўтараў, недастаткова цікавіцца якасцю крытычных матэрыялаў. У выніку на стэронах газет трапляюць артыкулы творчычна бездапаможныя, павярхоўныя, а іншы раз і памылковыя.

Знаёмства з абласнымі газетамі паказвае, што рэзервы крытыкаў у нас ёсць, што сярод аўтараў, якія выступаюць з рэдакцыяй і літаратурна-навукай артыкуламі, — шмат адуальных таварышаў. У пераважнай большасці гэта журналісты, выкладчыкі літаратуры, настаўнікі, работнікі бібліятэк, студэнты. Асобныя з іх прыкметна творча растуць, спрабуюць свае сілы ў напісанні артыкулаў па літаратурна-навукай тэмы, выступаюць у рэспубліканскім

друку. Звяртаючы на сябе ўвагу артыкулаў А. Кірэвіча ў «Гродзенскай прадзе», П. Ахрэмычкі — у «Гомельскай прадзе», І. Ціранова — у брэсцкай газеце «Зара», Я. Міхалаша — у бабруйскай газеце «Савецкая радзіма» і других. Работы названых аўтараў вызначаюцца добрым веданнем фактаў літаратуры, імкненнем ставіць праблемныя пытанні.

Адназначныя яе становіцца з'яву тое, што за апошні час абласныя газеты пачалі цікавіцца амальчым роўнямі на новай кніжцы, патрэбна рашуча паставіць пытанне аб палепшэнні матэрыялаў, якія друкуюцца пад рубрыкай «Крытыка і бібліяграфія». Часта туды яшчэ трапляюць павярхоўныя

артыкулы, у якіх размова аб той ці іншай кніжцы вядзецца суха, некава. У лепшым выпадку ў іх пераказваецца больш ці менш вядоўнага змест кніжкі, прычым пераказваецца неак абмякава, па-рэгістрацарку, пры дапамозе аддзіненых невялікіх фармулаў, якія з адвольным поспехам прыстаюцца да самых розных кніг. Савецкабеларуская пэсменніцкая манера аўтара, жывая неаўтарнасць мастацкіх вобразаў у такіх роўнях падняецца агульным разважанням, дэдуцыям, выражэннямі нахылат: «удала пазнава», «пераканаўча аддэстварана» і г. д. Наоор цытаць, мала значных паміж сабой, ніяк не вылучаюць галоўнае ў творы, з'яўляюцца праблемамі, якія аддэстварваюцца ў ім, з якім — усё гэта наможа аніжае якасць роўняў, надае ім характар бібліяграфічных даведкаў. Каб роўняў былі ацэнка ад агульным разважанням, дэдуцыям, выражэннямі нахылат: «удала пазнава», «пераканаўча аддэстварана» і г. д. Наоор цытаць, мала значных паміж сабой, ніяк не вылучаюць галоўнае ў творы, з'яўляюцца праблемамі, якія аддэстварваюцца ў ім, з якім — усё гэта наможа аніжае якасць роўняў, надае ім характар бібліяграфічных даведкаў. Каб роўняў былі ацэнка ад агульным разважанням, дэдуцыям, выражэннямі нахылат: «удала пазнава», «пераканаўча аддэстварана» і г. д. Наоор цытаць, мала значных паміж сабой, ніяк не вылучаюць галоўнае ў творы, з'яўляюцца праблемамі, якія аддэстварваюцца ў ім, з якім — усё гэта наможа аніжае якасць роўняў, надае ім характар бібліяграфічных даведкаў.

Арыхільнасць да штампавы, няўменне або нежаданне пашукаць свежае слова прыбордаць нашы раз да палешных вынікаў, што ў мове выраз «праходзіць чырвоныя нішчы», які некалькі мей воароныя сэнс, але ад частага ужывання сфера, пераважваюцца ў звычайны штамп. Іншы сэнс-так, калі гэты выраз ужываецца да месца. Але вось мы ў роўняў М. Засма чытаем: «Чырвоная нітка праз увесь зорнік» («Дарога жыцця» праходзіць савецкія торды чатыры дзень, мусць, валадзь неавачайнай сілай уаўлення, каб аразумець, як можа горды савецкі чалавек праходзіць «чырвоны нітка» праз паэтычны зорнік).

У адным са сваіх артыкулаў бабруйскага газеты вельмі слушна і суровавацца крытыкавала старобельскую раённую газету за тое, што яна часта дапускае граматычныя памылкі, не змагаецца за чыстату і выразнасць мовы. Аднак гэты напрок можа зрабіць і ў адно з многіх абласных газет, у тым ліку і бабруйскай «Савецкай Радзімы». Адріз з артыкулаў, надрукаваных у газеце, мае загадкавую назву: «Людзі вялікі стварошылі». Толькі пазней выявілася са зместам гэтага артыкула, змяніла дата, што ў рэдакцыі механічна пераклаў рускі выраз: «Людзі вялікіх сурвешчій».

Рэдакцыя, на жаль, у гэтым сэнсе не з'яўляецца выключэннем. І вельмі крыўдна і за газету і за аўтара, калі яны не пазважаюць свайго чытача, дазваляюць з іх праабліжэнні, сідэтымі словамі, праз якія, як праз хмызняк, трыба праівацца, каб дайці да сэнсу артыкула. Выпадаюць слова, настаўляюцца абм-жы, не да ладу, жылісманам прыцігнутое ў фразы, часта сама помсціць аўтара, гаворачы усім адваротнае таму, што ён хацеў сказаць. Вось прыклад. Я. Міхалаша ў роўняў на п'есу «Пяноў жараванкі» разглядае вобраз перадавой савецкай жанчыны, калгасніцы Насці Вярбіцкай: «Насця не толькі ўсё глыбока заглянула ў душу чалавек, — разнавае роўняў. — і багачы там добрае і блэное, але ўсё дапамагчы чалавеку ацяміць блэное...».

Пра мастацкія вобразы п'есы аўтар роўняў піша нейкай змрок нагарабнай мовай, быццам гутарка ідзе пра людзей

а пра нейкія агроты, будуючыя машыны. Чытаць з роўняў Я. Міхалаша даведна, што Пытываны — чалавек «трывалы», што ў п'есе адчуваецца «сродх духоўнага здароўя савецкага чалавек», што з душы Аудэці Вярбіцкай «вее і матчынай цешпыняй, і радзіцы ва шчасліваю долю савецкай жанчыны».

Выяўляючы малыя таленты, даюць падтрымліваючы іх, друкуючы лепшыя творы пачынаючых аўтараў, абласныя газеты робяць вялікую і патэную справу. Аднак работу з малымі літаратурнымі твораў абмяжоваць толькі друкаваннем іх твораў. Іншы раз больш карысным бывае ўказаць аўтара, які яшчэ толькі сярэбае свае сілы ў літаратуры, на недахопы яго твораў, параіць, як унікнуць гэтых недахопаў, чым надрукаваць сыры, недапрацаваны верні ці апавяданне. Вялізвезь, недавер да новых імён, новых аўтараў, якія аўтарваюцца ў газету за дымаюнай на творчых пытаннях, таксама шкідны, як і злішняя ўсуджывасць, стварэнне атмасферы захвальвання, уаўна прыстойнасці ў размове з пачынаючымі пісьменнікамі. Нельга нікоі забываць, што талент — гэта ў значнай меры староннасць. Прывучаць маладога аўтара быць патрабавальным да сябе, дапамагчы яго праікнівацца з першых крокаў літаратурнай творчасці пачуццём высокай адказнасці за сваю працу, за кожнае сваё слова — значыць унімаць і выхоўваць яго гуэт, дрыць яго зразумець, што прына літаратура — вельмі складаная, што яна патрабуе глыбокага ведання жыцця, багатах екарды мовы, авалодання літаратурнай спадчынай.

Бабруйскага газеты надрукавала ў мінулым годзе некалькі артыкулаў з разглядам творчасці пачынаючых пісьменнікаў вобласці. Амаль усё яны належыць пры аднаго аўтара — Алеса Гараліна. З артыкулаў ў артыкула роўняў нагарабнай мовай, быццам гутарка ідзе пра людзей

эмсціць некалькі вершаў у рэспубліканскім друку, каб мець свой уласны паэтычны голас. Вось якую непамерна ўшэсцую адріку ён дзе творцы І. Муравейкі і А. Лазікова — паэтаў, якія не паспелі яшчэ выдаць ні аднаго зборніка твораў: «Радэ

Рэспубліканская канферэнцыя самадзейных кампазітараў

Творчы вечар і выстаўка націн П. Н. Гаўрыленкі

Наш календар А. І. ГЕРЦЭН

(Да 140-годдзя з дня нараджэння)

3 31-га сакавіка па 3-е красавіка ў Мінску праходзіла другая рэспубліканская канферэнцыя самадзейных кампазітараў. У сталіцы сабраліся складальнікі песень з Баранавіцкай, Гродзенскай, Брэсцкай, Маладзечанскай, Мінскай, Віцебскай і другіх абласцей БССР.

Канферэнцыю адкрыў уступным словам заслужаны дзеяч мастацтва БССР кампазітар Я. Ціцюцін.

З дакладам аб задачх самадзейных кампазітараў выступіў выканаўчы абавязкі старшыні Камітэта па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР П. Лютаровіч.

Спыніўшыся на рабоце прафесійных кампазітараў рэспублікі ў 1951 годзе, тав. Лютаровіч адзначыў, што ў галіне песні самадзейных кампазітараў працаваў больш плённа, чым прафесіяналы. Выдася больш складальніцкай народнай песні. Вядомыя песняпісьнікі, аўтары песень «Любы зоры заўзятая» і «Урадаўная» Р. Галаваскінаў (Баранавічы) напісаў ужо 23 песні, у тым ліку 20 — на ўласнай тэматыцы. У самадзейных харавых калектывах выконваліся песні П. Шаўкі — «Нам Німан», «Родны край», П. Шыдлоўскага — «Сячэня аб кок-сагізе», «Камбайнер», П. Ларкова — «Песня аб Палессі», творы І. Маціна, Ю. Семіяніна, П. Радавіцкага і другіх.

Складзены змястоўныя песні і частушкі да тэмы, якія напісаны калектывамі Азербейджанскім хорам (кіраўнік Т. Лапатава).

Значнае месца занялі творы пачынаючых кампазітараў у праграме заключнага канцэрта рэспубліканскага агляду калектываў самадзейнасці.

Многія песні напісаны супраць палітычнай і выканавыцца не толькі гуртамі мастацкай самадзейнасці, але прафесійнымі калектывамі і асобнымі спевакамі.

Добра працавала сесія кампазітараў пры Гродзенскай і Баранавіцкім абласных Домах народнай творчасці. Творы гродзенскіх таварышаў часта друкуюцца ў абласной газеце. Тут праведзены конкурсы на лепшыя частушкі на сучаснай тэме, часта адбываюцца творчыя канферэнцыі і абмеркаванні новых песень.

Тав. Лютаровіч крытыкуе Мінскі, Полацкі і Пінскі абласныя Дома народнай творчасці за бездзейнасць у галіне выхавання пачынаючых кампазітараў.

Рэагуючы на песні, дакладчык зазначае, што вельмі многа з іх не вылазяць з «любліннага» і музычна дасканаласці. Часта для песень беручыся вядомыя тэмы аб шырокай грамадскай тэме вышэйшай павярхоўна ў тэксце і музыцы.

Наўдача новых песні Ларкова на вядомую тэму тлумачыцца слабым тэкстам К. Пуроўскага. Гэта, на жаль, не адзіны выпадак.

Ёсць песні неарыгінальныя, у якіх замест уласнай творчасці агульваецца пераіманне мелодый кампазітараў-прафесіяналаў.

Мала песень на лірыка-бытавыя тэмы, аб дружбе і каханні, а таксама сатырычных і жартоўных.

П. Лютаровіч робіць зусім слушныя папярэджанні пачынаючым кампазітарам, якія прыкляўваюць недавызначаны аб'ект увагі да народнай талентаў, мала дапамагаюць ім у апазданні прафесійным мастацтвам.

Дакладчык крытыкуе філармонію, Беларускае радыё і кіраўніцтва Дзяржаўнага хора БССР за тое, што яны не клопацца аб пашырэнні рэпертуара калектываў і сабятніц твораў самадзейных кампазітараў. Так, у рэпертуары артыстаў астраўскіх бачыцца толькі адна песня Ю. Семіяніна «Ой, шумяць лясы зялёныя».

Наведваючы аб'арганізавані рэспубліканскага народнага хора (мастакі кіраўнік Г. Ціцюцін), П. Лютаровіч заклікае кампазітараў дапамагчы новаму калектыву высокакачэсным песенным рэпертуарам.

Дакладчык таксама падмавае, што хутка будзе абвешчаны конкурс на лепшыя частушкі і музыку сучаснай песні. Ён заклікае самадзейных кампазітараў павялічыць творчую актыўнасць, а Саюз кампазітараў — павялічыць дапамогу сваім таварышам з мастацкай самадзейнасці.

Аб выніках пятага пленума Саюза савецкіх кампазітараў БССР і задачх кампазітараў Савецкай Беларусі дэклараваў старшыня Саюза савецкіх кампазітараў БССР Я. Ціцюцін.

Дакладчык разглядаў творы, якім прысуджаны Сталінскія прэміі за 1951 год, і спыніўся на некаторых праблемах развіцця савецкай музыкі, у прыватнасці, на праблемах народнасці і нацыянальнай формы музычных твораў.

Тав. Ціцюцін паведамаў аб тым, што беларускія кампазітары працуюць над новымі операмі, кантатамі, сімфанічнымі твораў, якія павінны быць закончаны і выданыя не пазней восні.

Значным недахопам заклікае Я. Ціцюцін, кажа з'яўляецца тое, што ў ім амаль не вядуцца творчыя пытанні, якія маюць непасрэднае дачыненне да работы самадзейных кампазітараў.

Са змястоўным дакладам на тэму «Вышэйшыя самадзейных кампазітараў» дэклараваў за 1951 год выступіў заслужаны дзеяч мастацтва БССР Г. Ціцюцін.

Дакладчык адзначыў, што нажэй песні-

най творчасцю і развіццём харавой самадзейнасці існуе пэўная сувязь. Неабходна няспынна павялічыць рэпертуар харавых калектываў новымі твораў. Аб шпэркім развіцці харавой самадзейнасці ў рэспубліцы сведчыць павялічэнне колькасці калектываў ад трыццаці ў 1947 годзе да трох тысяч у 1952 годзе.

Папулярнасць песень такога спева і свята песні, якія сістэматычна праходзіць у Баранавіцкай, Гродзенскай і другіх абласцях БССР.

Самадзейнымі кампазітарамі ўжо напісана каля трохсот масавых песень. Ідэйныя і мастацкія якасці іх не адрозніваюцца.

Нагледзячы на тое, што амаль усе беларускія кампазітары ў той ці іншай ступені дапамагалі складальніцкай песні (кансультанты, рэвізоры), гэтага яшчэ не дастае, каб забяспечыць належны ўзровень усяго таго, што выходзіць з-пад пера пачынаючых песняпісьнікаў.

Некаторыя здольныя таварышы яшчэ мала вучацца, не авалююцца музычнымі ведамі і прафесійнай кампазітарскай тэхнікай. Гэта адмоўна адбіваецца на іх майстэрстве. Так, аўтары папулярнай песні «Любы зоры заўзятая» Р. Галаваскінаў з прычыны надбайных адносін да вучобы ў сваіх апошніх песнях не паказвае прыкметнага мастацкага росту.

Дакладчык лічыць павышэнне музычнай культуры пачынаючых кампазітараў важнейшай задачай Домаў народнай творчасці. Ён звяртае ўвагу на строгі адбор тэмаў для песень. На прыкладзе наўданыя песні П. Касача «Заціла пралескі» Ціцюцін паказвае, як добрая музыка не здолела выратаваць блытані, нешчыменны тэкст.

Вельмі важным у песеннай творчасці з'яўляецца творчае асэнсаванне народных інтанацый. Правільныя адносіны да фольклора — адна з асноўных прычын поспеху «Вясельнай» І. Маціна, «Нашага Німана» П. Шаўкі і некаторых іншых песень. Паўдана «Застольнай» таленавітага кампазітара Ю. Семіяніна выніжае з таго, што ён не звярнуўся да беларускай народнай інтанацыі, а трапіў пад уплыў аператэчнай мелодыі.

Дакладчык крытыкуе І. Маціна за наўданыя адносіны да добрага тэкста песні А. Астрэйкі «А я жыла жала». У некаторых выпадках музычнае размята першапланова, змест песні надарэна ў сажаным выглядзе, а «Гродзенская праўда», не разабраўшыся ў гэтым, надрукавала песню і раўна яе да выканання калектывам мастацкай самадзейнасці.

Некаторыя прафесійныя кампазітары бяруцца за апрацоўку песень самадзейных кампазітараў. І адзначае, што песні ў такой апрацоўцы трацяць свой інтанацыйны лад, сваю арыгінальнасць.

Г. Ціцюцін указвае на неабходнасць павялічыць кансультацыйную самадзейных кампазітараў, а таксама амагацца супраць прыкметна іх асабодзе халтуршчыкаў, людзей, якія надобрасумленна ставяцца да сваёй творчай работы.

Даклад аб вольцы работы Гродзенскага абласнога Дома народнай творчасці з кампазітарамі зрабіў В. Носаў.

На канферэнцыі шырока абмеркаваныя песні самадзейных кампазітараў, пракансультыраваны іх творы кампазітарамі-прафесіяналамі.

Надзвычай ідэйнай была сустрэча самадзейных кампазітараў з беларускімі паэтамі ў клубе пісьменнікаў.

Сход адкрыў адказны сакратар праўлення СНСБ П. Навалёў, які заклікаў паэтаў і кампазітараў да творчай дружбы ў іх рабоце на напісанню змястоўных і мелодычных песень. Разгарнулася дыскусія аб жанрах сучаснай песні, якасці тэкстаў, аб прыкметах скарыстання фольклора, старых і новых інтанацый і на іншых пытаннях.

А. Вялюгін зусім слушны падкрэсліў, што прычыннай адуэнасці новых беларускіх песень, якія былі-б папулярнымі не толькі ў нас, але і ў другіх рэспубліках нашай краіны, часта з'яўляецца нізкі ўзровень тэкста, стандартнасць вобразаў і бессюжэтнасць.

Кампазітар М. Русін (Брэст) звяртае ўвагу на тое, што ў нас мала тэмаў на тэмы сацыялістычнай працы, аднастайныя рытмы песень, нецікавыя прыпевы, слухныя штаны, сфэрычныя вобразы.

Русін крытыкуе гродзенскага кампазітара І. Маціна і П. Радавіцкага за зазіранне і супрацьстаўленне складальніцкай народнай песні кампазітарам-прафесіяналам.

П. Палуянаў (Масква) лічыць вельмі важным старанне сюжэтных песень, але ён рэзка і дэкліна крытыкуе аштампаваныя сюжэты і вобразы, накітаваны гармоні, куцаравата хлопца і матроскіх вальсаў, даўчат, якія ходзяць па полі. Гэтыя сюжэты, на жаль, вядуцца па многіх песнях і неўдзя іх. Палуянаў звяртае ўвагу на неабходнасць больш прыцягваць стаўленцы да фольклора, адбараць у ім сапраўды новае і свежэе.

Ул. Алоўнінаў аспрэчвае думку аб тым, што не варта пісаць музыку на тэксце, на якім ужо створаны неаблігі песні. Ён лічыць, што гэта абмяжоўвае самадзейных кампазітараў у іх імкненні сабярэцца з прафесіяналамі. Прыкладам здаровага сабярэцтва ён лічыць удачу «Ласной песні» Гарабіна, дзе ёсць агульны інтанацыі з песняй Алоўнінава.

Кампазітар выступае супраць аналітычнай сентыментальнай лірыкі ў музыцы, супраць агульнага захадання характарам прыроды, як чымсьці адвечным і нязменным, што адчуваецца ў некаторых песнях-твораў.

Р. Пунст звяртае ўвагу на задачу пашырэння песенных жанраў, на ваджасць вылісання жартоўных і сатырычных песень, частушак на вядомыя тэмы. Але нехта пагаджацца з кампазітарам, калі ён палемізуе з Алоўнінавым, па сутнасці абараняе «чыстую» лірыку і несур'ёзны стаўленцы да песень на тэмы сацыялістычнай вытворчасці.

Р. Шырма выказаў незадавальненне абмежаванасцю тэматыкі песень, Няма ўдадзеныя аб Героях Сацыялістычнай Працы, аб новабудовах Мінска. Ён крытыкуе Камітэт на справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР за заацяжку конкурса на сучасную песню.

Прадэпуткі Саюза савецкіх кампазітараў БССР С. Ансюн расказаў аб тым, што беларускія песні спляваюць у харавых калектывах Савецкай Украіны, у прыватнасці ў Закарпацкім дзяржаўным хоры. Ён аспрэчвае думку аб тым, што дзяржаўны класічны народная песня нібы стала ўжо старажытнасцю, страціла сваё самастойнае значэнне і павінна быць выкарыстана толькі як матэрыял да напісання новых песень.

Аксёў лічыць штучным і няправільным падзел фольклора на гарадскі, вясковы і іншы інтанацыі. У песні асноўна з'яўляецца праўдывы музычны вобраз, у якім арганічна з'яўляюцца гарадскі і вясковы мелас.

Аналізуючы песні самадзейных кампазітараў, прамоўца на канкрэтных прыкладах паказвае, што ў большасці з іх ёсць яшчэ толькі зачыны, контуры вобраза, але ім нестас дасваваласці, майстэрства. Прафесіянальны кампазітары павінны смалей апрацоўваць гэтыя песні, надаваць ім выразны мелодычны малюнак і спрычыць выкананню ў харавых калектывах. Але апрацоўваючы песні, трэба ўваха заахавальваць іх самабытны стыль і не парушаць яго неўдзяльным жанру фарміраваным суправаджэннем.

Гаворачы аб вольцы самадзейных кампазітараў у музычных школах, С. Аксёў, аднак, неспрачае іх ад звычнага шапалетства і лічыць, што вучоба павінна быць толькі творчай і мець непасрэдныя адносіны да павышэння культуры і тэхнікі кампазітара.

П. Навалёў падкрэсліў, што сардэчнай творчай размова паэтаў-песнянікаў і самадзейных кампазітараў — добры стымул для пашынага супрацоўніцтва. Ён заўважае, што добрых тэксцяў не так ужо і багата, але і яны, на жаль, невадомы не толькі таварышам з мастацкай самадзейнасці, але і прафесіянальным кампазітарам, што новыя тэксцы сістэматычна з'яўляюцца ў нашым перыядычным друку. П. Навалёў заклікае песняпісьнікаў падтрымаць сталую сувязь з абласнымі літаб'яданішнімі і праўленнем Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР.

Шляхны думкі аб змесце новых песень і іх майстэрстве выказаў таксама М. Жукавіч, Я. Ціцюцін, Д. Лукас, Э. Анцавет, А. Астрэйка, А. Бачыла, П. Шыдлоўскі (Узда), Л. Барановіч (Полацак), П. Касач (Несвіж), П. Радавіцкі і І. Мацін (Гродна), А. Русак, М. Аладаў, І. Нісенюч і другія.

З аключным словам на канферэнцыі выступіў П. Лютаровіч.

У памяншанні кансерваторыі быў наладжаны канцэрт з твораў самадзейных кампазітараў. У канцэрте прынялі ўдзел хор Камітэта радыёіафармацыі пад кіраўніцтвам Р. Пунста, заслужаны артыст БССР П. Ворзулеў, ансамбль народных інструментаў пад кіраўніцтвам Г. Вахарава, кампазітары Ул. Алоўнінаў, Г. Вахнер, артысты Н. Лазарэў, Ю. Маргаеў, Л. Любічэў, піяніст А. Жазмер, студэнт кансерваторыі.

Для ўдзяльнікаў канферэнцыі быў наладжаны канцэрт з твораў кампазітараў БССР.

За час работы канферэнцыі ў ўдзяльнікі прасладалі даклад сакратара Мінскага ГБ КЦ(Б) тав. Лубянінава на тэму «Новы Мінск», лекцыі Г. Ціцюціна «Народная песня Савецкай Беларусі», Б. Смольскага — «Новыя творы кампазітараў БССР».

Старшы навукова-спрацоўнік Акадэміі навук БССР М. Студнік працягваў лекцыю на тэму «Праца таварыша Сталіна «Аднона марксізма ў мовнаўзнаўстве».

У канферэнцыі прынялі ўдзел госці з Масквы, Украіны, беларускія кампазітары, паэты і дзеячы музычнай культуры Савецкай Беларусі.

Сельскі лекторы

Пры Бржэўскай хаце-чытальні Бабруйскага раёна створан сельскі лекторы. Актыўна ўдзяляюцца ў рабоце лекторыя заслужаны настаўніца БССР Валовікава, настаўнікі Буднік, Роскач, Камароўская, Нікіта, медработнікі Русакова, Дзергачоў, заахнік Андрускі і інш. Для калгаснікаў рэгулярна чытаюцца лекцыі на палітычны, навуковы, сельскагаспадарчы і літаратурныя тэмы.

Кожны месяц для членаў лекторыя праводзіцца семінары, чытаюцца інструкцыйныя даклады. Члены лекторыя сістэматычна абмяркоўваюць кожную лекцыю. Пры складанні плана работы лекторыя ўлічваюцца жамаданні калгаснікаў.

За апошні час прагучалі лекцыі на тэмы: «Сталінскі план ператварэння прыроды», «Вялікі будоўлі камунізма», «За што змагаецца дэмакратычная моладзь свету», «Беларускія пісьменнікі ў барацьбе за мір», «Як арадыліся жыццё на зямлі» і інш.

ПРАПАГАНДА РАБОТ ЛАУРЭАТА СТАЛІНСКІХ ПРЭМІЙ

Рэспубліканскае таварыства па распаўсюджанню палітычных і навуковых ведаў Беларускай ССР прыступіла да шырокай папулярнацыі работ, якія ўдасноены Сталінскіх прэміяў за 1951 год.

У індэлю ў Акруговым Доме афіцэраў імя маршала Савецкага Саюза К. Варашылава мінчане праслухоўваюць лекцыю двайчы лаўрэата Сталінскай прэміі, сапраўднага члена Акадэміі навук БССР М. Е. Манцэпуры на тэму «Высока-прадукцыйны механізм для меліярацыйных і ірыгацыйных работ».

Секцыя літаратуры Таварыства пахрытавала некалькі лекцый аб літаратурных творах, якія ўдасноены Сталінскіх прэміяў за 1951 год. Гэтыя лекцыі будуць прагучаны ў лекторыях рэспублікі, а таксама ў заводскіх і фабрычных клубах.

Бібліятэка імя М. Горкага ў сваёй чытальнай зале адкрыла спецыяльную выстаўку ўсіх твораў, якія ўдасноены Сталінскай прэміяў за мінулы год.

Літаратурна-драматычны аддзел Камітэта радыёіафармацыі пры Совеце Міністраў БССР праводзіць радыёперадачы твораў Сталінскіх лаўрэатаў.

Сустрэча са студэнтамі

Днямі ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце імя Леніна адбыўся тэматычны вечар, наладжаны кафедрай і навуковым гуртком журналістыкі сумесна з творчымі работнікамі Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета.

Тэма вечара — «Опера, як сітэматычная форма мастацтва» — выклікала цікавасць студэнтаў.

Намеснік дырэктара тэатра А. А. Чарнавуся выступіў перад студэнтамі з расказам аб гісторыі рускай оперы. Рэжысёр тэатра заслужаны артыст БССР В. М. Шахрай расказаў, як рыхтуецца пастаноўка опернага спектакля.

Пасля цікавых і змястоўных выступленняў салісты оперы Глазаў і Ніжнікава выканалі арты з опер рускіх кампазітараў-класікаў. Вечар прайшоў з вялікім поспехам.

Пісьмо ў рэдакцыю

Паважаны т. рэдактар!

Прашу праз Вашу газету перадаць шыроку падамку арганізацыям, маім таварышам і знаёмым да іх цёплага прывітанні і пажаданні ў сувязі з 25-годдзем маёй сцяжынай дзейнасці і 50-годдзем з дня нараджэння.

П. МАЛЧАНАУ,

народны артыст СССР, лаўрэат Сталінскай прэміі.

Мятанікіраванасць жыцця і дзейнасці вялікага рускага рэвалюцыйнага дэмакрата, філосафа-матэрыяліста, публіцыста і пісьменніка А. І. Герцана геніяльна абатулены і раскрыты В. І. Леніным у артыкуле «Паміці Герцана». В. І. Ленін характарызуе яго, як «пісьменніка, які адыграў вялікую ролю ў падрых.

тоўны рускай рэвалюцыі». Уся творчая дзейнасць Герцана была адлюстраваннем яго барацьбы за ператварэнне Расіі ў перадавую дэмакратычную і сацыялістычную краіну.

Сярод твораў, якія сьнях ім у 40 гады, буднішым дасягненнем новай літаратуры, паводле вызначэння Белінскага, быў раман «Хто вінават?», у якім пісьменнік на прыкладзе жыцця сваіх герояў паказаў, як уся сацыяльная атмосфера царскай Расіі, дзе лануе прыгнёт і самаўладства прыгоннікаў, нішчыць людзей, івечыць іх жыццё, прыводзіць да маральнай, а часцей і да фізічнай пагібелі. Аздакам на пытанне «Хто вінават?» з'явіліся падзеі рамана, якія сведчылі, што вінават ва ўсіх пакутах людзей прыгонніцкі лад, які плазду памешчыкаў тыпу Неграва і знішчаў найдальшых людзей эпохі, як Бельтаў, як Любанька Круцічарына. У рамане паказаны новы гістарычны этап жыцця рускага грамадства.

Раман «Хто вінават?» прынёс пісьменніку шырокую вядомасць. Амаль адначасова з работай над гэтым раманам Герцэн пісаў сваё філосафскае творы «Дылетантызм у навуцы» і «Пісьмы аб вывучэнні прыроды». Аналізуючы яго філосафскія работы, В. І. Ленін указаў, што ўжо ў 40 гадах пісьменнік стаў на ўзровень з найвышэйшымі мысліцелямі свайго часу».

У 1847 годзе пасля двухразовай высмаккі Герцана былі вымушаны паехаць за граніцу. Аднак дарскі лад жадаючы расправіцца з ім, патрабавалі яго звароту ў Расію. Герцэн ведаў, што яго як рэвалюцыйнага пісьменніка чакае ссылка ў Сібір, і таму вырашыў застацца на чужыне і тах прадэдукаваць барацьбу.

Будучы сведкам рэвалюцыі 1848 г. ў Заходняй Еўропе, ён наглядна ўбачыў востры супярэчнасці буржуазнага ладу. Паражэнне рэвалюцыі 1848 г. ён перажывае вельмі глыбока. «Духовны крах Герцана», піша В. І. Ленін у артыкуле «Паміці Герцана», — яго глыбокі скептыцызм і пэсінізм пасля 1848-га года быў крахам бур-

жуйна-правільную і яркую карціну ідэйнага жыцця свайго часу.

У 1857 годзе Герцэн выдае ў Лондане газету «Колокол». Сваім «Колоколом» ён змагаўся не толькі з расійскім самаўладствам, але і з міжнароднай рэакцыяй. Ён выступае за вызваленне сялян, дапамагае барацьбе рэвалюцыйна-разначынцаў, выступае як прапагандаіст брацкага саюза будучай перадавой Расіі з другімі народамі, якія змагаюцца за сваё вызваленне. Пальнымі патрыёт сваёй радзімы глыбока верыць у магутныя сілы мару.

Пісьменнік самаадана любіў рускую прыроду, рускіх людзей, родныя гарады і сёлы. Яго няўлічна цыгула на радзіму, але, будучы палітычным выгнаннікам, ён вымушаны быў жыць у Лондане, дзе і памёр 21-га студзеня 1870 года.

Толькі пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ўся шматгранная і неўміручая спадчына магутнага рускага рэвалюцыйнага дэмакрата, філосафа, публіцыста і пісьменніка Герцана стала здабываць шырокі народны мас.

«Ушаноўваючы Герцана, пролетарыят вучыцца на яго прыкладзе вялікаму змяшчэнню рэвалюцыйнай творы; — вучыцца рэдукаваць, што беззастэтная адвадасць рэвалюцыі і зварот з рэвалюцыйнай прапаведзі да народа не рападае нават тады, калі цэлыя дзесяцігоддзі адваджаюць пасеў ад жніва; — вучыцца вызначэнню ролі розных класаў у рускай і міжнароднай рэвалюцыі», — гаворыць Ленін у сваім слаўным артыкуле.

В. ГЛАВАЦКІ.

Г. І. УСПЕНСКІ

(Да 50-годдзя з дня смерці)

Сярод рускіх пісьменнікаў-дэмакратаў другой паловы XIX стагоддзя пачэснае месца займае Глеб Іванавіч Успенскі.

Сталы супрацоўнік рускага дэмакратычнага часопіса — «Отечественных записок», саратнік Некрасава і Салтыкова-Шчыдрова, Успенскі таленавіта і глыбока адлю-

чалавечай асобы, ацнка яе вартасці і значнасці ў капіталістычным грамадстве.

У 70-я гады Успенскі напісаў шмат нарысаў «Из деревенского дневника», «Крестьян и крестьянский труд» і «Власть земли».

«Власть земли» пісьменнік ідэалізуе патрыярхальнае сялянства, захалпаецца яго поглядамі на жыццё. Але і тут ён бачыў нетрываласць патрыярхальных устаноў вёскі.

Вялікі знаўца жыцця, Успенскі не мог дабра застацца на народніцкіх поглядах. Ён хутка адмовіўся ад «вычтаных», па яго выразу, поглядаў і ўбачыў вёску такой, якой яна была на самай справе. «Далычліва думка гэтага выдатнага чалавека разбурала адно за другім усе галоўныя палажэнні народніцтва і падрываўвала глебу да зусім іншых поглядаў на наша народнае жыцц